49004 - KAZA VE KADER KONUSUNDA EHL-İ SÜNNET İNANCININ ÖZETİ

Soru

İslâm'ın, kaza ve kadere bakışını bana açıklayabilir misiniz? Bu konuda benim nelere inanmam gerekir?

Detaylı cevap

Allah’a hamd olsun.

İslâm'ın, kaza ve kadere bakışını anlatmaya çalışırsak, konu biraz uzayabilir. Bu konuda faydalı olacağını düşünerek önemli noktaları kısaca anlatmaya çalışacağız, gerekli yerlerde ise, mümkün olduğunca bazı açıklamalar yapacağız.

Allah Teâlâ'dan faydalı kılmasını ve kabul etmesini dileyerek deriz ki:

Kıymetli kardeşim!

Bilmelisin ki -Allah Teâlâ hayırlı işlerde seni muvaffak kılsın- kazaya îmânın hakikatı şudur:

Bu kâinatta meydana gelen her şeyin, Allah Teâlâ'nın takdiri ile olduğunu kesin bir şekilde tasdik etmektir.

Kadere îmân; îmân esasları'nın altıncısıdır.Kadere îmân etmeyen hiç kimsenin îmânı olmaz.

Nitekim bazı insanların kaderi inkâr ettikleri haberi, Abdullah b. Ömer'e -Allah ondan ve babasından râzı olsun- ulaştığında o şöyle demiştir:

إِذَا لَقِيْتَ أُولَئِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنِّي بَرِيءٌ مِنْهُمْ وَهُمْ بُرَاءُ مِنِّي، وَالَّذِي يَحْلِفُ بِهِ عَبْدُ اللهُ بْنُ عُمَرَ لَوْ أَنَّ لِأَحَدِهِمْ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا فَأَنْفَقَهُ مَا قَبِلَهُ اللهُ مِنْهُ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ رواه أبو داود والترمذي وصححه الألباني

"Onlarla (kaderi inkâr edenlerle) karşılaşırsan, benim onlardan uzak olduğumu, onların da benden

uzak olduklarını onlara haber ver.Abdullah b. Ömer'in adına yemîn ettiği (Allah)'a yemîn ederim ki, onlardan birisinin Uhud dağı kadar altını olsa, sonra da bu altınları Allah yolunda harcasa, o kimse kadere îmân etmedikçe, Allah Teâlâ kendisinden bu harcamayı (infakı) asla kabul etmez." (Ebu Dâvud ve Tirmizî rivâyet etmişler, Elbânî de 'Hadis, sahihtir' demiştir.)

Kıymetli kardeşim!

Bilmelisin ki kadere îmânın şu dört mertebesine (derecelerine) îmân etmedikçe, kadere îmân geçerli (sahîh) olmaz.

Bunlar:

1. Allah Teâlâ'nın, ezelden beri, her şeyi yarattığına toptan ve detaylı olarak îmân etmektir. Dolayısıyla göklerde ve yerdeki zerre miktarı bile olsa, hiçbir şey O'na gizli-saklı kalmaz.

2. Allah Teâlâ'nın, bütün bunları, gökleri ve yeri yaratmadan elli bin yıl önce Levh-i Mahfuz'da yazdığına (kaydettiğine/takdir ettiğine) îmân etmektir.

3. Allah Teâlâ'nın yerine getirilen bir irâdesi ve şâmil bir kudrete sahip olduğuna îmân etmektir.Dolayısıyla bu kâinatta hayır olsun, şer olsun, hiçbir şeyin Allah Teâlâ'nın irâdesi dışında olmaz.

4. Kâinattaki bütün varlıkların, Allah Teâlâ tarafından yaratıldıklarına îmân etmektir. Dolayısıyla O, mahlukatın, onların sıfatlarının ve fiillerinin yaratıcısıdır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

ذلكم الله ربكم لا إله إلا هو خالق كل شيء

سورة الأنعام الآية: ١٠٢

"İşte Rabbiniz Allah, O'dur.O'ndan başka hakkıyla ibâdete lâyık hiçbir ilah yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır.Öyle ise yalnızca O'na ibâdet edin (ve O'nun emrine boyun eğin). O, her şeyin koruyucusudur."(En'am Sûresi: 102)

Kadere îmânın geçerli olabilmesinin gereklerinden birisi de şu hususlara îmân etmek gerekir:

- Kulun, fiillerinin (davranışlarının) gerçekleştirdiği bir irâde ve tercihi/seçimi vardır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

لمن شاء منكم أن يستقيم

سورة التكوير الآية: ٢٨

“Sizden, doğru yolda (îmân üzere) gitmek isteyenler için (bu bir öğüttür).” (Tekvîr Sûresi: 28)

Yine, Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

لا يكلف الله نفساً إلا وسعها

سورة البقرة من الآية: ٢٨٦

“Allah, herkesi ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutar (gücünün yetmeyeceği bir şeyle sorumlu tutmaz).” (Bakara Sûresi: 286)

- Kulun, irâde ve kudreti, Allah Teâlâ'nın kudreti ve irâdesinin dışına çıkamaz. Dolayısıyla kula bunu (irâde ve kudreti) bahşeden ve onun, iyi ile kötüyü birbirinden ayır etmesini ve ikisinden birisini tercih etmesini/seçmesini sağlayan, O'dur.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وما تشاءون إلا أن يشاء الله رب العالمين

سورة التكوير الآية:29

"Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe de siz dileyemezsiniz (ne doğru yolda gidebilir, ne deona gücünüz yeter).” (Tekvîr Sûresi: 29)

- Kader, Allah Teâlâ'nın kullarındaki bir sırrıdır. Allah Teâlâ'nın bu konuda bizlere açıkladığını öğrendik ve ona îmân ettik. Hakkında bilmediğimiz şeyi ise, kabul ettik ve ona îmân ettik.Bizler,

kısıtlı akıllarımız ve zayıf anlayışımızla, fiilleri ve hükümlerinde Allah Teâlâ ile çekişip mücâdele etmeyiz. Hatta Allah Teâlâ'nın tam adâletine ve mükemmel hikmetine îmân ederiz. O, yaptıklarından sorulmaz. O'na hamd ederek O'nu bütün noksanlıkladan tenzih ederiz.

Bu saydığımız şeyler, selef-i sâlihin (ilk müslümanların) bu büyük konudaki inancının bir özetidir.

Şimdi yukarıda geçen bazı husuları aşağıda detaylı olarak zikredeceğiz. Allah Teâlâ'dan bizlere yardım etmesini ve bizleri doğru yolda muvaffak kılmasını O'ndan isteyerek deriz ki:

Birincisi: Kaza ve Kader'in sözlük anlamı

Kaza'nın sözlük anlamı:Bir işi sağlam yapmak ve mükemmel yapmak demektir.

Kader'in sözlük anlamı: Takdir etmek demektir.

İkincisi: Kaza ve Kader'in terim anlamı

Kader'in terim anlamı: Allah Teâlâ'nın işleri ezelde takdir etmesi, onların kendisi tarafından bilinen vakitlerde ve özel vasıflarda vuku bulacağını bilmesi, onları (Levh-i Mahfuz'da) yazması, dilemesi/istemesi, takdir ettiği şeye göre onların vuku bulması ve onları yaratmasıdır.

Üçüncüsü: Kaza ve Kader arasında fark var mıdır?

Bazı âlimler, Kaza ve Kader fark var demiştir. Sanırım doğruya en yakın olan görüşe göre, anlam olarak Kaza ve Kader arasında hiçbir fark yoktur.

Kaza ve Kader terimlerinden biri diğerinin anlamına delâlet eder.Kur'an ve Sünnet'te ikisi arasında fark olduğunu gösteren hiçbir delil yoktur.Âlimler, Kaza ve Kader terimlerin-den birisinin diğerinin yerine kullanılmasının doğru/geçerli olduğu konusunda ittifak etmişlerdir.Dikkat edilmelidir ki, îmân edilmesi gereken esaslardan olan Kader lafzı, Kur'an ve Sünnet'te daha çok zikredilmiştir.

Yine de en doğrusunu Allah Teâlâ bilir.

Dördüncüsü: Kadere îmânın dîndeki yeri

Kadere îmân; altı îmân esasından birisidir.

Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, Cebrail -aleyhisselâm- îmân hakkında kendisine sorduğunda ona şöyle cevap vermişti:

اَلإِيمَانُ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلاَئِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ

رواه مسلم

“Îmân; Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kaderin hayır ve şerrine îmân etmendir.” (Müslim)

Kader lafzı, Kur'an-ı Kerim'de Allah Teâlâ'nın şu sözlerinde buyurduğu gibigelmiştir:

إنا كل شئ خلقناه بقدر

سورة القمر الآية: ٤٩

"Şüphesiz ki biz, her şeyi bir ölçü (kader) ile yarattık." (Kamer Sûresi: 49)

وكان أمر الله قدرا مقدورا

سورة الأحزاب الآية: ٣٨

"Allah’ın, (daha önceki peygamberlere helâl kıldığı gibi), kendisine helâl kıldığı şeyde Peygamber'e herhangi bir günah yoktur.Sizden önce gelip geçen peygamberler hakkında da Alah'ın kanunu böyle câri olmuştur. Allah’ın emri, mutlaka vuku bulacak olan bir kaderdir." (Ahzâb Sûresi: 38)

Beşincisi: Kadere îmânın mertebeleri (dereceleri)

Kıymetli kardeşim!

Bilmelisin ki -Allah Teâlâ, seni rızâsına uygun olan işlerde muvaffak kılsın- kadere îmân, şu dört mertebeye îmân etmedikçe tamam olmaz.

Bu mertebeler:

1. İlim Mertebesi: Allah Teâlâ'nın her şeyi ilmi ile kuşattığını ve göklerde ve yerde bulunan hiçbir şeyin, zerre miktarı da olsa onun ilminden kaçamayacağına, O'ndan gizli-saklı kalamayacağına, Allah Teâlâ'nın mahlukatı yaratmadan önce onları bildiğine ve ezelî ilmi ile onların ne yapacaklarını bildiğine îmân etmektir. Bu konuda deliller pek çoktur.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لا إِلَهَ إِلا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ

سورة الحشر الآية: ٢٢

"O, O'ndan başka hakkıyla ibâdete lâyık hiçbir ilah olmayan Allah'tır. Görünmeyeni ve görüleni bilendir. O, (rahmeti her şeyi kuşatan) Rahmân'dır, Rahîm (kullarına çok merhametli)'dir." (Haşr Sûresi: 22)

وأن الله قد أحاط بكل شيء علما

سورة الطلاق الآية: ١٢

"Allah, yedi kat göğü ve yerden de onların benzerini yaratandır.Allah’ın emri ve hükmü bunlar arasında inip durur ki, Allah’ın her şeye kâdir olduğunu ve Allah’ın her şeyi ilmiyle kuşattığını, (O’nun ilmi dışında hiçbir şey olmayacağını) siz de bilesiniz." (Talâk Sûresi: 12)

2. Kitâbe/Yazma Mertebesi: Allah Teâlâ'nın, bütün mahlukatın kaderlerini Levh-i Mahfuz'da yazdığına îmân etmektir.Bunun delili, Allah Teâlâ'nın şu sözüdür:

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

سورة الحج الآية: ٧٠

“(Ey Muhammed!) Allah’ın, gökte ve yerde ne varsa (hepsini) bildiğini bilmez misin? Bu, bir kitapta (Levh-i Mahfûz’da yazılı)dır.Bu (ilme sâhip olmak, kendisini hiçbir şeyin âciz bırakamadığı) Allah için çok kolaydır.” (Hacc Sûresi: 70)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de bu konuda şöyle buyurmuştur:

كَتَبَ اللهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ رواه مسلم

“Allah, gökleri ve yeri yaratmadan elli bin yıl önce mahlukatın kaderlerini yazmıştır.” (Müslim)

3. İrâde ve Meşiet Mertebesi: Bu kâinatta meydana gelen her şeyin, Allah Teâlâ'nın dilemesiyle olduğuna îmân etmektir.Allah Teâlâ'nın dilediği olur, dilemediği ise olmaz.Dolayısıyla hiçbir şey, O'nun irâdesinin dışına çıkamaz. Bunun delili, Allah Teâlâ'nın şu sözleridir:

وَلا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا إِلا أَنْ يَشَاءَ اللَّه

سورة الكهف الآيتان: ٢٣ – ٢٤

"Allah’ın dilemesine bağlamadıkça (inşâallah demedikçe) hiçbir konuda: 'Ben yarın mutlaka şöyle şöyle yapacağım' deme! Bunu unuttuğun takdirde (inşâallah diyerek) Allah’ı zikret ve: 'Umarım ki Rabbim beni, doğruya en yakın olan bir yola iletir' de."(Kehf Sûresi: 23-24)

وَمَا تَشَاءُونَ إِلا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

سورة التكوير الآية: 29

"Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe de siz dileyemezsiniz (ne doğru yolda gidebilir, ne deona gücünüz yeter).” (Tekvîr Sûresi: 29)

4. Yaratma Mertebesi: Allah Teâlâ'nın her şeyin yaratıcısı olduğuna îmân etmektir. Bunlardan birisi de kulların filleridir.Dolayısıyla bu kâinatta onun yarattığı şeyden başkası vuku bulmaz.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ

سورة الزمر الآية: ٦٢

“Allah, her şeyin yaratıcısıdır. O her şeye vekîldir.” (Zümer Sûresi: 62)

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُون

سورة الصافات الآية: ٩٦

“Allah, sizi de, yaptıklarınızı da yaratmıştır.” (Sâffât Sûresi: 96)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de bu konuda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللهَ يَصْنَعُ كُلَّ صَانِعٍ وَصَنْعَتَهُ رواه البخاري في خلق أفعال العباد، وابن أبي حاتم في السنة، وصححه الألباني في السلسلة الصحيحة

"Şüphesiz ki Allah, her imal eden kimseyi de, onun imal ettiği şeyi de yaratır."(Buhârî; "Kulların Fillerinin Yaratılışı"; hadis no: 25 ve İbn-i Ebî Hâtim; "es-Sünne"; hadis no: 257 ve 358'de rivâyet etmişler, Elbânî de "Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha"; hadis no: 1637'de hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.)

Değerli âlim Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'dî -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"Allah Teâlâ, insanları yarattığı gibi, hiç şüphe yok ki onların kudret ve irâdeleriyle yapmakta olduklarını da yaratmıştır.Sonra da onlar, itaat ve ma'siyet (günah) gibi çeşitli fiilleri,Allah Teâlâ'nın yaratmış olduğu kudret ve irâdeleriyle yapmışlardır." ("ed-Durratu'l-Behiyye Şerhu'l-Kasîdeti't-Tâiyye"; s: 18)

Akıl ve Mantık Yürüterek Kader Konularına Dalmaktan Sakınmak:

Kadere îmân, Allah Teâlâ'ya gerçek anlamda îmân etmenin bir ölçüsü ve insanın Rabbini bilmek konusunda kuvvetli bir imtihandır. Bu bilgiden kaynaklanan Allah Teâlâ'ya kesin ve samimi olarak ve O'nun celal ve kemal sıfatlara sahip olması gerektiğine îmân etmektir.Bu da şunun içindir; çünkü kader onda sınırlı aklını alabildiğince serbest bırakan kimse için birçok soru işâretleri vardır.Nitekim kader hakkında görüş ayrılıkları çoğalmış, insanlar bu konuda tartışma vekader hakkında gelen Kur'an âyetlerini te'vil etmede ileri gitmişlerdir.Hatta İslâm düşmanları, her devirde kader hakkında konuşmak ve şüpheler sokmak sûretiyle müslümanların akidesinde karışıklıklar çıkarır hale gelmişlerdir.Bunun içindir ki, güzel isimleri ve yüce sıfatları ile Allah Teâlâ'yı bilen, işini

O'na havâle eden, kalbi mutmain olan ve Rabbi Teâlâ'ya güvenen ve şüphelerin kendisinin kalbine girmesine yol bulamayan kimse ancak gerçek îmân ve şüphesiz inanç üzere sebât gösterir.Bu, hiç şüphe yok ki, diğer îmân rükünleri arasında, Allah Teâlâ'ya îmânın ne kadar önemli olduğunu gösteren ve en büyük delildir.Aklın, tek başına kaderi idrak etmesi mümkün değildir.Kader, Allah Teâlâ'nın kullarındaki bir sırrıdır.Bu sebeple bizler, Allah Teâlâ'nın, Kitab'ında veya Elçisi Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünnetinde açıkladığını öğrendik, tasdik ettik ve ona îmân ettik.Rabbimizin kader hakkında sustuğu şeye, O'nun noksansız adâletine, mükemmel hikmetine ve O'nun, yaptıklarından sorulmayacağına, fakat yaratılanların yaptıklarından sorulacaklarına îmân ettik.

Yine de en iyisini Allah Teâlâ bilir.

Allah Teâlâ, kulu ve peygamberi Muhammed'e, âile halkına ve ashâbına salât ve selâm eylesin, onları mübârek kılsın.

Bu konuda detaylı bilgi için:Hâfız el-Hakemî'nin: "A'lâmu's-Sunneti'l-Menşûra", s:147; Abdurrahman el-Mahmûd'un: "el-Kadâu ve'l-Kader fî Dav'i'l-Kitâbi ve's-Sunne" ve Muhammed el-Hamed'in: "el-Îmânu bi'l-Kadâi ve'l-Kader" adlı eserlerine bakablirsiniz.